

23.03.2023 kontrolliakt nr 12.2-4/11 riigihangete korraldamise kontrollimise kohta Elva Vallavalitsuses

Kontrollimise alus:	Rahandusministeeriumi 15.07.2022 kiri nr 12.2-1/5879-1
Kontrolliobjekti nimetus:	Elva Vallavalitsus
Kontrolliobjekti registrikood:	77000170
Hankija õiguslik vorm:	kohaliku omavalitsuse asutus
Kontrolliobjekti juhi nimi ja ametinimetus:	vallavanem Priit Värv
Kontrollitav ajavahemik:	01.09.2017 – 30.06.2022

1. Kontrollimise eesmärk ja ulatus

- 1.1. Kontrollimisele kuulus Elva Vallavalitsuse (edaspidi ka hankija) poolt riigihangete registrile (edaspidi ka eRHR) andmete esitamise õiguspärasus ajavahemikul 01.09.2017 - 30.06.2022.
- 1.2. Kontrollimise eesmärgiks oli muu hulgas tuvastada, kas hankija on hoidnud kinni hankemenetluse, lihthankemenetluse, sotsiaal- ja eriteenuste erimenetluse, kontsessioonilepingu sõlmimise menetluse, sh sotsiaal- ja eriteenuste kontsessioonilepingu sõlmimise menetluse lõppemisest ning hankelepingu täitmisest teavitamise korrast, mis on sätestatud riigihangete seaduse (edaspidi RHS) §-s 83 (vt ka RHS § 125 lg 10, § 126 lg 11, § 137 lg 4, § 144 lg 3).
- 1.3. Järelevamemenetluses kontrollitakse hankija tegevuse õiguspärasust. Rahandusministeeriumi poolt läbiviidav järelevamemenetlus ei hõlma hankija tegevuse otstarbekuse kontrollimist ega tema otsuste ja toimingute tulemuslikkuse hindamist (RHS § 203 lg 3).
- 1.4. Rahandusministeeriumil on õigus anda soovitusi ja juhiseid RHS-i paremaks järgimiseks ja rikkumiste ärahoidmiseks. Soovitused ja juhised võivad sisalduda järelevamemenetlust lõpetavas dokumendis või need esitatakse eraldi (RHS § 210).
- 1.5. Järelevamemenetluse valimisse kuuluvad järgmised hanked:

- 1.5.1. Riigihange viitenumbri 190876 „Investeeringislaenu võtmine“;
- 1.5.2. Riigihange viitenumbri 190944 „Puhja valla teede talihooldus 2017/2018“;
- 1.5.3. Riigihange viitenumbri 191365 „Konguta valla teede remonttööd“;
- 1.5.4. Riigihange viitenumbri 191368 „Konguta valla lumetõrjetööd 2017-2018. a hooldusperioodil“;
- 1.5.5. Riigihange viitenumbri 191984 „Elektrienergia ostmine“;
- 1.5.6. Riigihange viitenumbri 192005 „Elva linnas elektrienergia ostmine perioodiks 01.01.2018 – 31.12.2018 a“;
- 1.5.7. Riigihange viitenumbri 192246 „Elva linna aia- ja haljastujäätmete kompostimisplatsi projekteerimine ja ehitamine“;
- 1.5.8. Riigihange viitenumbri 227642 „Lumetõrje teenus Puhja (Elva vald)“;
- 1.5.9. Riigihange viitenumbri 233754 „Elva Tartu mnt ja Hellenurme kergliiklusteede ehitus“;
- 1.5.10. Riigihange viitenumbri 237019 „Mööbli ja seadmete ostmine HEV õpilastele“;
- 1.5.11. Riigihange viitenumbri 237382 „Projekteerimis- ja ehitustööd projektile „Elva linna tänavavalgustuse renoveerimine Valga maanteel ja Kadaka tänaval““.
- 1.6. Majandustehingute tegemisel on kontrollitud RHS-is sätestatud korrast kinnipidamist riigihangete alusel tehtud maksete raamatupidamise andmete, hankija poolt edastatud dokumentide ja selgituste alusel.
- 1.7. Käesolevas dokumendis esitatud soetuste maksumused on märgitud ilma käibemaksuta.
- 1.8. Kontrollivisiit toimus 22.11.2022 videokonverentsina Teams rakenduse vahendusel. Kontrolliakti projekt edastati hankijale tutvumiseks ja vastuväidete esitamiseks 02.03.2023 kirjaga nr 12.2-4/2-1. Hankija kontrolliakti projektile vastuväiteid ja märkusi ei esitanud.

2. Kokkuvõtte järelevahtumise tulemustest

- 2.1. Elva Vallavalitsuse tegevuses tuvastati puudusi riigihangete registrile nõuetekohaste andmete esitamise või esitamata jätmisega:
 - a) Hankija on eRHR-le hankelepingu sõlmimisest teavitamisel mitme riigihanke puhul hilinenud või jätnud andmed esitamata.
 - b) Hankija on eRHR-le mitmete riigihangete hankelepingu lõppemise andmed esitanud hilinemisega või jätnud andmed esitamata.
 - c) Hankija on mitmete riigihangete puhul eksinud hankelepingu maksumuse esitamisel eRHR-le.
 - d) Hankija on ühe riigihanke puhul lõpetanud hankelepingu hilisemal kuupäeval, kui seda hankeleping ette nägi.
 - e) Hankija on mitmete riigihangete puhul eksinud hankelepingu muutmise andmete esitamisel.
- 2.2. Lisaks on Elva Vallavalitsusele tehtud tähelepanekud ja antud soovitusi seoses:

- a) vastuoludega hankelepingu täitmise ja tööde teostamise kestusega,
- b) otsuste koostamisega ja nendest teavitamisega,
- c) pakkumuste avamisega riigihanke alusdokumentides märgitust erineval ajal,
- d) lepingu ja lisade tagasiulatuva sõlmimisega,
- e) vastuoludega riigihanke alusdokumentides,
- f) ooteaja kohaldamisega.

3. Riigihangete seaduses sätestatud korrast kinnipidamise kontrollimine

3.1. Riigihangete registrile andmete esitamise õiguspärasus

3.1.1. Hankelepingu sõlmimise kohta andmete esitamise tähtaegsus

RHS § 15 lg 1 sätestab, et avaliku sektori hankija kohaldab hankelepingu sõlmimisel RHS-i 3. peatüki 1. jaos sätestatud korda, kui hankelepingu eeldatav maksumus on võrdne lihthanke piirmääraga või ületab seda, kuid on väiksem kui riigihanke piirmäär. Lihthankemenetlus lõppeb üldjuhul hankelepingu sõlmimisega RHS § 125 lg 1 ja § 73 lg 3 p 1 kohaselt. RHS § 125 lg 10 kohaselt teatab hankija eRHR-le lihthankemenetluse lõppemisest RHS § 83 sätestatud korras.

RHS § 15 lg 2 sätestab, et avaliku sektori hankija kohaldab hankelepingu sõlmimisel RHS-i 2. peatükis sätestatud korda, kui hankelepingu eeldatav maksumus on võrdne riigihanke piirmääraga või ületab seda. RHS § 73 lg 3 p 1 kohaselt lõpeb hankemenetlus üldjuhul hankelepingu sõlmimisega.

RHS § 83 lg 1 kohaselt esitab hankija eRHR-le hankelepingu sõlmimise teate 30 päeva jooksul pärast hankemenetluse lõppemist.

Järelevalvemenetluses tuvastatud asjaolude kohaselt on hankija hilinenud või jätnud esitamata järgmiste (järelevalve valimisse kuulunud) riigihangete hankelepingute sõlmimisest teavitamisel:

1. Hankija sõlmis lihthanke „Konguta valla teede remonttööd“, viitenumber 191365, tulemusena 07.11.2017 hankelepingu. Hankelepingu sõlmimise teate esitas hankija eRHR-le 01.11.2022, st 4 aastat 11 kuud ja 25 päeva pärast hankelepingu sõlmimist.
2. Hankija sõlmis lihthanke „Elektrienergia ost“, viitenumber 191984, tulemusena 03.11.2020 hankelepingu. Hankelepingu sõlmimise teate esitas hankija eRHR-le 10.11.2021, st 11 kuud ja 24 päeva pärast hankelepingu sõlmimist.

Hankija märkis eRHR-is, et leping on sõlmitud 02.11.2020. Tegemist on hankija poolt eRHR-le esitatud eksitava infoga hankelepingu sõlmimise kuupäeva osas.

3. Hankija sõlmis avatud hankemenetlusega riigihanke „Elva linnas elektrienergia ostmise perioodiks 01.01.2018 – 31.12.2018 a“, viitenumber 192005, tulemusena 18.12.2017 hankelepingu. Hankija ei ole seisuga 01.03.2023 esitanud hankelepingu sõlmimise teadet.

Efektiivseks riiklikuks ja haldusjärelevalveks ning riigihanke läbipaistvuseks on vajalik, et ka riigihanke menetluse lõppemisel on andmed sõlmitud lepingu kohta avalikud ning avaldatud operatiivselt. Seda muu hulgas ka juhul kui menetlus lõppeb RHS § 73 lg 3 p-des 2-7 sätestatud alustel ehk ilma hankelepingut sõlmimata. Seetõttu peabki hankija eRHR-le pärast riigihanke lõppemist esitama teate, kust nähtuvad hankemenetluse lõppemise põhjused Euroopa

Komisjoni kehtestatavas standardvormis nõutud ulatuses, st kas hankemenetlus lõppes hanke- või raamlepingu sõlmimisega või on hankemenetlus lõpetatud lepingut sõlmimata. Lisaks teate esitamisele peab hankija märkima peamised hankemenetluse lõppemisega seotud asjaolud eRHR-is eraldi, st mitte hankelepingu sõlmimise teates, vaid selleks eraldi näidatud kohas riigihanke üldandmete juures.¹

Hankijal on riigihanke läbipaistvuse tagamiseks riigihanke menetluse lõppedes kokkuvõtlikult järgmised kohustused: (i) esitada eRHR-le 30 päeva jooksul pärast hankemenetluse lõppemist hankelepingu sõlmimise teade (vt ka RHS § 83 lg-d 3 ja 4); (ii) juhul, kui hankeleping lõppes RHS § 73 lg 3 p-des 2-7 sätestatud alustel ehk hankelepingut ei sõlmitud, märkida eRHR-is hankelepingu lõppemise alusega seotud peamised õiguslikud ja faktilised asjaolud – nt kas kõik pakkumused lükati tagasi, ükski pakkuja või taotleja ei kvalifitseerunud, hankemenetlus tunnistati kehtetuks vms.

Lihthangetes viitenumbritega 191365 ja 191984 hankelepingu sõlmimise teate esitamisega eRHR-le enam kui 30 päeva pärast hankelepingu sõlmimist eiras hankija RHS § 83 lg 1 ja § 125 lg 10 nõudeid.

Avatud hankemenetlusega riigihankes viitenumbriga 192005 hankelepingu sõlmimise teate eRHR-le esitamata jätmisega enam kui 30 päeva pärast hankelepingu sõlmimist eiras hankija RHS § 83 lg 1 nõudeid.

3.1.2. Hankelepingu maksumuse andmete esitamine

Järelevalvemenetluses tuvastati, et hankija on eksinud hankelepingu sõlmimise järgselt lepingu maksumuse andmete esitamises järgmistes riigihangetes:

1. Lihthankes „Investeeringislaenu võtmine“, viitenumber 190876, on hindamiskriteeriumina märgitud pakkumuse kogumaksumus osakaaluga 100 ja lepingu sõlmimise tasu osakaaluga 0.

Hankija sõlmis Danske Bank A/S Eesti filiaaliga 04.10.2017 laenulepingu nr KL-041017KO. eRHR-is on hankija hankelepingu sõlmimise järgselt esitanud lepingu maksumuseks 0,88 eurot, mis on ühtlasi ka pakkumuse kogumaksumus.

Hankija poolt edastatud raamatupidamise väljavõttest tuleneb, et hankija on maksnud Danske Bank A/S Eesti filiaalile riigihanke viitenumbriga 190876 raames viiviseid ja intresse kokku summas 6 388,79 eurot. Lisaks tuleneb laenulepingust, et lepingutasu on 300 eurot. Seega ei saa olla korrektne hankelepingu sõlmimise teates avaldatud info, et sõlmitud lepingu maksumus oli 0,88 eurot.

2. Avatud hankemenetlusega riigihanke „Elva linnas elektrienergia ostmise perioodiks 01.01.2018 – 31.12.2018“, viitenumber 192005, hindamiskriteeriumina on märgitud pakkumuse kogumaksumus.

Hankija sõlmis 08.06.2020 Eesti Energia AS-ga 09.01.2018 hankelepingu nr 13-12/2. Hankelepingu p 4.3 näeb ette, et baastarne hind (tariif) on 36,88 eur/MW. Nimetatud tariif sisaldab kõiki kulusid, mis on seotud elektrienergia müügiga. Hankija on hankelepingu sõlmimise andmetes sisestanud eRHR-is lepingu maksumuseks 36,88 eurot, mis on võrdne eduka pakkumuse kogumaksumusega.

Hankija poolt edastatud raamatupidamise väljavõttest tuleneb, et hankija on maksnud Eesti Energia AS-le riigihanke raames kokku 298 723,55 eurot. Seega ei saa olla

¹ S. Elias, M. Parind, M.A. Simovart. § 83, kommentaar 6, lk 467. M. Parind, M.A. Simovart (koost). Riigihangete seadus. Kommenteeritud väljaanne. Juura 2019.

korrektne hankelepingu sõlmimise teates avaldatud info, et sõlmitud lepingu maksumus on 36,88 eurot.

3. Lihthanke „Lumetõrje teenus Puhja piirkonda (Elva vald)“, viitenumber 227642, hindamiskriteeriumina on märgitud lumetõrje teenuse osutamise ühikhind. Hankija on märkinud hanke eeldatavaks maksumuseks 41 808 eurot.

Hankija sõlmis OÜ-ga Rääsi Agro 09.11.2020 töövõtulepingu nr 13-12/64. Lepingu p-i 6.1.1 ja 6.1.2 kohaselt on lumetõrje teenuse püsitasu 800 eurot kuus ja ühe masina tunnihind 80 eurot. Libedusetõrjel esitab hankija arveldamisel lisaks töötunni hinnale materjalile kulunud maksumuse. Hankija on hankelepingu sõlmimise andmetes sisestanud eRHR-is lepingu maksumuseks 0,01 eurot.

Hankija poolt edastatud raamatupidamise väljavõttest tuleneb, et hankija on maksnud OÜ-le Rääsi Agro riigihanke raames kokku 50 329 eurot. Seega ei saa olla korrektne hankelepingu sõlmimise teates avaldatud info, et sõlmitud lepingu maksumus on 0,01 eurot.

Hankija oletas kontrollivisiidil, et tegemist võib olla eksimusega. Nimelt on 0,01 eurot väikseim summa, mida saab riigihangete registris märkida. Seega hankespetsialist võis märkida lepingu maksumuseks 0,01 eurot, sest ei osanud lumetõrje teenuse lepingu maksumust ennustada.

Rahandusministeerium selgitab, et eRHR-is kandub eduka pakkumuse maksumus lepingu andmetesse hindamiskriteeriumite lehelt, kui seal on maksumust küsitud. Hankijal tuleb kontrollida andmeid ja vajadusel neid korrigeerida. Sõlmitud lepingu maksumuseks ei saa olla 0 eurot või ühikuhind. Lepingu maksumuseks tuleb märkida:

- a) Eduka pakkumuse maksumus, kui pakkumuse maksumus on esitatud kogu lepingu eseme kohta.
- b) Hankelepingu täitmisel eeldatavalt pakkujale makstav kogusumma, kui pakkumuses ega lepingus ei fikseerita lepingu kogumaksumust.
- c) Ideekonkursil kõikidele osalejatele makstud osalemistasud ja/või määratud auhinnad.
- d) Asjade, üürimise, liisimise, rentimise korral asja jääkväärtust sõlmitud lepingu maksumuse hulka ei arvestata, kui hankija ei ole selgelt eseme väljaostu hankes ette näinud.
- e) Laenulepingu korral on lepingu maksumuseks teenustasud, nt lepingu sõlmimise tasu ja intress. Laenatavat summat lepingu maksumuse hulka ei arvestata.²

Seega juhul kui pakkumuses esitati ühikuhinnad (nt tüki hind, kuu maksumus, aasta maksumus), siis tuleb hankijal välja arvutada eeldatavalt lepingu täitmisel pakkujale makstav tasu kokku.³

3.1.3. Hankelepingu lõppemise andmete esitamine

RHS § 83 lg 7 alusel esitab hankija 30 päeva jooksul pärast hankelepingu lõppemist registrile järgmise teabe: 1) hankelepingu tegelik maksumus; ja 2) hankelepingus tehtud muudatused, mille kohta hankelepingu muutmise teadet ei esitatud. Kui leping muudeti, näiteks pikendati

² Rahandusministeeriumi koostatud juhend riigihankemenetluse lõppemise järgselt riigihangete registrile andmete esitamiseks. Veebruar 2022. Kättesaadav veebis: <https://fin.ee/media/5555/download>

³ Rahandusministeeriumi koostatud juhend riigihankemenetluse lõppemise järgselt riigihangete registrile andmete esitamiseks. Veebruar 2022. Kättesaadav veebis: <https://fin.ee/media/5555/download>

täitmise tähtaega, siis lõpetamise kuupäev ja registrile andmete esitamise tähtpäev tuleneb tegelikust lepingu lõppemisest. Lähtudes võlaõigusseadusest (edaspidi VÕS) saab lepingu lõpetamise kuupäevaks olla päev, millal mõlema lepingu poole kohustused on täidetud.

Järelevalvemenetluse käigus on tuvastatud, et hankija on RHS § 83 lg 7 sätestatud tähtaega eiranud ja esitanud hankelepingu lõppemise kohta teavet hilinemisega või jätnud teabe esitamata:

1. Lihthanke „Investeerimislaenu võtmine“, viitenumber 190876, tulemusel sõlmitud hankeleping lõppes hankija poolt edastatud raamatupidamise väljavõttest tulenevalt 20.10.2022, mil hankija tasus ettevõtjale viimase makse. Hankelepingu lõppemisest on hankija teavitanud eRHR-i andmetel 10.02.2023 ehk 3 kuud ja 21 päeva pärast hankelepingu lõppemist.
2. Lihthanke „Puhja valla teede talihooldus 2017/2018“, viitenumber 190944, tulemusel sõlmitud hankeleping lõppes hankija poolt edastatud raamatupidamise väljavõttest tulenevalt 12.04.2018, mil hankija tasus töövõtjale viimase makse. Hankelepingu lõppemisest on hankija teavitanud eRHR-i andmetel 10.08.2022 ehk 4 aastat, 3 kuud ja 22 päeva pärast hankelepingu lõppemist.
3. Lihthanke „Konguta valla teede remonttööd“, viitenumber 191365, tulemusel sõlmitud hankeleping lõppes hankija poolt edastatud raamatupidamise väljavõttest tulenevalt 15.11.2018. Hankelepingu lõppemisest on hankija teavitanud eRHR-i andmetel 01.11.2022 ehk 3 aastat, 11 kuud ja 17 päeva pärast hankelepingu lõppemist.
4. Lihthanke „Konguta valla lumetõrjetööd 2017-2018. a hooldusperioodil“, viitenumber 191368, tulemusel sõlmitud hankeleping lõppes hankija poolt edastatud raamatupidamise väljavõttest tulenevalt 23.04.2018, mil hankija tasus töövõtjale viimase makse. Hankelepingu lõppemisest on hankija teavitanud eRHR-i andmetel 10.08.2022 ehk 4 aastat, 3 kuud ja 18 päeva pärast hankelepingu lõppemist.
5. Lihthanke „Elektrienergia ostmine“, viitenumber 191984, tulemusel sõlmitud hankeleping lõppes hankija poolt edastatud raamatupidamise väljavõttest tulenevalt 15.01.2019. Hankelepingu lõppemisest on hankija teavitanud eRHR-i andmetel 06.12.2022 ehk 3 aastat, 10 kuud ja 21 päeva pärast hankelepingu lõppemist.
6. Avatud hankemenetlusega riigihanke „Elva linnas elektrienergia ostmine perioodiks 01.01.2018 – 31.12.2018 a“, viitenumber 192005, tulemusel sõlmitud hankeleping lõppes hankija poolt edastatud raamatupidamise väljavõttest tulenevalt 31.12.2018, mil hankija tasus viimase makse. eRHR-i andmetel on hankelepingu seisundiks „lepingu ootel“. Seega ei ole hankija eRHR-ile edastanud andmeid hankelepingu lõppemise kohta.
7. Lihthanke „Elva linna aia- ja haljastujäätmete kompostimisplatsi projekteerimine ja ehitamine“, viitenumber 192246, tulemusel sõlmitud hankeleping lõppes hankija poolt edastatud raamatupidamise väljavõttest tulenevalt 28.08.20218, mil hankija tasus töövõtjale viimase makse. Hankelepingu lõppemisest on hankija teavitanud eRHR-i andmetelt 03.08.2022 ehk 3 aastat, 10 kuud ja 6 päeva pärast hankelepingu lõppemist.
8. Lihthanke „Lumetõrje teenus Puhja piirkonda (Elva vald)“, viitenumber 227642, tulemusel sõlmitud hankeleping lõppes hankija poolt edastatud raamatupidamise väljavõttest tulenevalt 16.05.2022, mil hankija tasus töövõtjale viimase makse. Hankelepingu lõppemisest on hankija teavitanud eRHR-i andmetel 06.12.2022 ehk 6 kuud ja 20 päeva pärast hankelepingu lõppemist.

9. Avatud hankemenetlusega riigihanke „Elva Tartu mnt ja Hellenurme kergliiklusteede ehitus“, viitenumber 233754, tulemusel sõlmitud hankeleping võis lõppeda hankija poolt edastatud raamatupidamise väljavõttest tulenevalt 31.12.2021, mil hankija tasus töövõtjale viimase makse. Hankelepingu lõppemisest on hankija teavitanud eRHR-i andmetel 09.01.2023 ehk 1 aasta ja 9 päeva pärast hankelepingu lõppemist.

Hankija selgitas kontrollivisiidil, et esines töövõtjapoolne hankelepingu rikkumine, seega hankelepingut muudeti. Samas nentis hankija, et hankeleping pole siiani lõppenud. Hankija märkis, et tööd on küll teostatud, kuid teatud teostusdokumentatsioon on esitamata, seepärast esineb ka hankelepingu rikkumine.

RHS § 83 lg 7 reguleerib olukordi, kus hankelepingu täitmine on lõppenud. Hankijal tuleb hankelepingu täitmise järel esitada teave hankelepingu täitmise põhiomaduste kohta, kuna need võivad erineda riigihanke alusdokumentides märgitust.⁴

Tulenevalt VÕS-ist lõpeb leping üldjuhul mõlemapoolsete kohustuste täitmisega, poolte kohustuseks on mh töövõtja kohustus töö tellijale üle anda, tellija kohustus töö üle vaadata ja vastu võtta, samuti tellija kohustus maksta tasu. Seega, olukorras, kus pakkuja on omapoolsed lepingujärgsed kohustused hankija ees täitnud (st teostanud lepingujärgsed tööd) ei saa lugeda lepingut veel lõppenuks, kui täitmata on ülejäänud VÕS-is sätestatud lepingulised kohustused, mis on lepingu lõppemise eeldusteks, sh tööde vastuvõtmine tellija poolt ja tasu maksmine töövõtjale.

Seega edasises hankepraktikas tuleks hankijal lepingute lõpetamise andmete esitamisel eRHR-ile märkida lepingute lõppemise kuupäevaks tähtpäev, millal on täidetud mõlemapoolselt kõik lepingulised kohustused. Samuti tuleks hanketeades märkida lepingute kestuseks eeldatav mõlemapoolsete lepinguliste kohustuste täitmise aeg ning sõlmitud hankelepingute kohta eRHR-ile andmete esitamisel⁵ märkida lepingu tähtjaks eeldatav mõlemapoolsete lepinguliste kohustuste täitmise aeg. Hankelepingu täitmise perioodi, kui see erineb lepingu kestusest, soovitame märkida hanketeates mõnel muul väljal, kuna hanketeade peab sisaldama ka ehitustööde tegemise ajakava, või teistes riigihanke alusdokumentides. Eelmärgitud käsitlusest lähtumisel peaks hankija edasises hankepraktikas lahenema hankelepingute lõppemise teabe eRHR-ile hilinemisega esitamise probleem.

Lisaks märgime, et üldjuhul on tööde üleandmine, arve esitamine ja arve tasumine lepinguga reguleeritud ja hankija jaoks prognoositav. Siinjuures tuleb hankijal lepingus vastava regulatsiooni sätestamisel lähtuda VÕS-is § 82¹ toodust. Samast §-st tuleb juhinduda ka olukordades, kus leping ei sätesta tasu maksmise päeva või tähtaega. VÕS § 82¹ lg 1 järgi muutub tasu sissenõutavaks hiljemalt 30. päeval alates arve või muu sellise maksettepaneku võlgniku kätte jõudmisest. Seda siiski vaid juhul, kui võlgnik ei saa arvet enne kauba, teenuse või muu hüve kätte (näiteks kestvuslepingute puhul) saamist või kui ta on kauba, teenuse või muu hüve kätte saanud, kuid pole selge, millal arve tema kätte jõuaks. Sellistel juhtudel hakatakse tähtaega lugema alates hüve kättesaamisest.⁶ VÕS § 82¹ lg 3 sätestab, et võlgnik, kes on RHS § 5 lg-s 2 nimetatud isik, ei või tugineda kokkuleppele, millega nähakse ette 30 päevast pikem maksetähtaeg, välja arvatud juhul, kui lepingus on sõnaselgelt teisiti kokku lepitud ja kui see tuleneb objektiivselt lepingu olemusest või erilistest tunnusoostest. Lõige 4 keelab kokkuleppe, millega nähakse hankijast võlgnikule 60 päeva ületav maksetähtaeg. Euroopa Kohus selgitab kohtuasjas C-585/20, et ametiasutustel, kes teevad märkimisväärsele hulga

⁴ S. Elias, M. Parind, M.A. Simovart. § 83, kommentaar 14, lk 468. M. Parind, M.A. Simovart (koost). Riigihangete seadus. Kommenteeritud väljaanne. Juura 2019.

⁵ Rahandusministeeriumi koostatud juhendis riigihankemenetluse lõppemise järgselt riigihangete registrile andmete esitamiseks (kättesaadav veebis: <https://fin.ee/media/5555/download>) punktis 1 „Hankelepingu sõlmimise järgselt andmete esitamine“ on selgitatud: „Lepingu täitmise tähtjaks tuleb märkida kavandatud lepingu lõppemise tähtpäev. Leping loetakse lõppenuks, kui mõlema lepingu poole kohustused on täidetud (sh ka hankija kohustused pakkuja ees)“.

⁶ Võlaõigusseaduse ja tarbijakaitseseaduse muutmise seaduse eelnõu. Seletuskiri. 13.09.2010 algatatud ning 12.01.2011 vastu võetud eelnõu 813 SE „Võlaõigusseaduse ja teiste seaduste muutmise seadus“.

ettevõtjatele suunatud makseid, on palju kindlamad, prognoositavamad ja pidevamad tuluvood kui ettevõtjatel, nad võivad saada rahalisi vahendeid soodsamatel tingimustel kui ettevõtjad ja nad ei sõltu oma eesmärkide saavutamisel nii palju stabiilsete ärisuhete loomisest nagu ettevõtjad. Lisaks kaasneb nende ametiasutuste pikkade maksetähtaegadega – nagu ka hilinenud maksmisega nende ettevõtjate jaoks – põhjendamatu kulu, mis suurendab ettevõtjate likviidsuskitsikusi ja raskendab nende finantsjuhtimist, peale selle võivad pikad maksetähtajad kahjustada ka nende ettevõtjate konkurentsivõimet ja kasumlikkust, sest nad peavad hilinenud maksmise tõttu otsima rahalisi vahendeid väljastpoolt.⁷

Lihthangetes viitenumbriga 190876, 190944, 191365, 191368, 191984, 192246 ja 227642 hankelepingu lõppemise andmete esitamisega eRHR-le enam kui 30 päeva pärast hankelepingu lõppemist eiras hankija RHS § 83 lg 7 ja § 125 lg 10 nõudeid.

Avatud hankemenetlusega riigihangetes viitenumbriga 192005 ja 233754 hankelepingu lõppemise andmete esitamisega eRHR-le enam kui 30 päeva pärast hankelepingu lõppemist eiras hankija RHS § 83 lg 7 nõudeid.

Lisaks leidis järelevalvemenetluses tuvastamist järgnev:

1. Järelevalvemenetluses hankija poolt edastatud raamatupidamise väljavõttest tulenes, et lihthanke „Konguta valla teede remonttööd“, viitenumber 191365, tulemusel sõlmitud hankeleping lõppes hankijapoolse viimase makse tasumisega 15.11.2017, kuid eRHR-i andmetel on leping lõppenud 03.11.2018. Tegemist on hankija poolt eRHR-ile esitatud eksitava infoga hankelepingu lõppemise kuupäeva osas.
2. Järelevalvemenetluses hankija poolt edastatud raamatupidamise väljavõttest tulenes, et lihthanke „Elektrienergia ostmine“, viitenumber 191984, tulemusel sõlmitud hankeleping lõppes hankijapoolse viimase makse tasumisega 15.01.2019, kuid eRHR-i andmetel on leping lõppenud 31.12.2018. Tegemist on hankija poolt eRHR-ile esitatud eksitava infoga hankelepingu lõppemise kuupäeva osas.
3. Järelevalvemenetluses hankija poolt edastatud raamatupidamise väljavõttest tulenes, et lihthanke „Elva linna aia- ja haljastujäätmete kompostimisplatsi projekteerimine ja ehitamine“, viitenumber 192246, tulemusel sõlmitud hankeleping lõppes hankijapoolse viimase makse tasumisega 28.08.2018, kuid eRHR-i andmetel on leping lõppenud 28.09.2018. Tegemist on hankija poolt eRHR-ile esitatud eksitava infoga hankelepingu lõppemise kuupäeva osas.

Järelevalvemenetluses selgitas hankija, et riigihanke tulemusel sõlmitud hankelepingu lõpetamine vormistati eRHR-is vastavalt lepingule, mitte viimase makse tasumise alusel. Hankija täiendas, et oli eksinud andmete sisestamisel, nimelt märkis hankija eRHR-is, et hankeleping on lõppenud 28.09.2018, kuigi pidi olema lõpetatud 30.09.2018 vastavalt eRHR-i hankelepingus sõlmimise andmetele ja hankelepingus märgitule.

4. Järelevalvemenetluses hankija poolt edastatud raamatupidamise väljavõttest tulenes, et lihthanke „Lumetõrje teenus Puhja piirkonda (Elva vald)“, viitenumber 227642, tulemusel sõlmitud hankeleping lõppes hankijapoolse viimase makse tasumisega 16.05.2022, kuid eRHR-i andmetel on leping lõppenud 15.04.2022. Tegemist on hankija poolt eRHR-ile esitatud eksitava infoga hankelepingu lõppemise kuupäeva osas.

⁷ 20.10.2022 Euroopa Kohtu otsus kohtuasjas C-585/20, BFF Finance Iberia SAU vs Gerencia Regional de Salud de la Junta de Castilla y Leon, p 51.

5. Järelevalvemenetluses hankija poolt edastatud raamatupidamise väljavõttest tulenes, et avatud hankemenetlusega riigihanke „Mööbli ja seadmete ostmine HEV õpilastele“, viitenumber 237019, tulemusel 1. osas sõlmitud hankeleping lõppes hankijapoolse viimase makse tasumisega 04.03.2022, kuid eRHR-i andmetel on leping lõppenud 01.02.2022. 2. osas sõlmitud hankeleping lõppes hankijapoolse viimase makse tasumisega 28.01.2022, kuid eRHR-i andmetel on leping lõppenud 14.01.2022. Tegemist on hankija poolt eRHR-ile esitatud eksitava infoga hankelepingu lõppemise kuupäeva osas.
6. Järelevalvemenetluses hankija poolt edastatud raamatupidamise väljavõttest tulenes, et avatud hankemenetlusega riigihanke „Projekteerimis- ja ehitustööd projektile „Elva linna tänavavalgustuse renoveerimine Valga maanteel ja Kadaka tänaval““, viitenumber 237382, tulemusel sõlmitud hankeleping lõppes hankijapoolse viimase makse tasumisega 17.03.2022, kuid eRHR-i andmetel on leping lõppenud 07.02.2022. Tegemist on hankija poolt eRHR-ile esitatud eksitava infoga hankelepingu lõppemise kuupäeva osas.

3.1.4. Hankelepingu lõpetamine hankelepingus ettenähtud tähtpäevast hiljem

Avatud hankemenetlusega riigihanke „Mööbli ja seadmete ostmine HEV õpilastele“, viitenumber 237019, tulemusel sõlmis hankija kahes osas lepingud. 1. osas sai hankeleping sõlmitud 21.07.2021. Lepingu tähtpäevaks on eRHR-i hankelepingu andmetes märgitud 22.11.2021. Järelevalvemenetluses hankija edastatud lepingu „Hankeleping“ p-s 3.1 tuleneb: „Müüja kohustub ostjale üle andma ja ostja kohustub vastu võtma ruumidesse paigaldatud kaubad hiljemalt neli (4) kuud pärast hankelepingu sõlmimist.“ Seega pidi lepingujärgne tarne tähtaeg olema 21.11.2021. Lisaks näeb lepingu p 7.1 ette, et leping kehtib kuni lepingu pooled on täitnud kõik kohustused ning p 4.2, et ostja tasub kaupade hinna pärast kaupade üleandmise ja vastuvõtmise akti allkirjastamist 21 kalendripäeva jooksul alates müüjalt arve saamist. Tulenevalt ülaltoodust pidi hankeleping lõppema hiljemalt 12.12.2021. Tegelikult lõppes leping 04.03.2022, mil hankija tasus müüjale viimase makse. Hankelepingu muudatust kontrollijale teadaolevalt vormistatud ega edastatud ei ole, eRHR-s märgitud kohaselt ei ole hankelepingu tingimusi muudetud ega esinenud ettevõtja poolseid rikkumisi, mille tulemusena võis hankija kohaldada õiguskaitsevahendeid. Samas on hankeleping lõppenud 2 kuud ja 20 päeva hiljem kui esialgselt oli hankelepingus määratud.

Hankija teavitas kontrollivisiidil, et põhjuseks, miks leping lõppes hiljem kui hankelepingus oli ette nähtud, oli see, et hankija võimaldas töövõtjale täiendava tähtaja VÕS-i alusel.

Arvestades, et hankija ei ole lepingu täitmisega hilinemist käsitletud ettevõtja poolse rikkumisena, tuleb järeldada, et lepingu täitmise tähtpäeva on hankija ja müüja pikendanud konkludentselt.

Selgitame, et olukorras, kus müüja ei ole täitnud hankelepingust tulenevaid kohustusi tähtaegselt, ei ole tegemist hankelepingu muutmisega RHS § 123 lg 1 tähenduses ning sellisel juhul tuleb juhinduda VÕS-i regulatsioonist, muuhulgas kohustuste täitmiseks täiendava tähtaja andmisest VÕS § 114 tähenduses. Samuti tuli sellise rikkumise kohta avaldada teave eRHR-is RHS § 83 lg 7 p 3 kohaselt.

Lisaks märgime, et hankija ei ole riigihanke alusdokumentides määratlenud selgeid, täpseid ja ühemõttelisi hankelepingu muutmise ulatuse, sisu ja kohaldamistingimusi (RHS § 123 lg 1 p 2). Ühtlasi ei ole järelevalvemenetluses ilmnenu, et kirjeldatud olukorras oleks esinenud hoolsale hankijale ettenägematuid asjaolusid (RHS § 123 lg 1 p 4) ning muudatust ei saa pidada ka väheoluliseks RHS § 123 lg 1 p 7 alusel, sest hankija on pikendanud sõlmitud hankelepingu esitatud kaupade üleandmise tähtpäeva vähemalt kahe kalendrikuu võrra, arvestades seejuures, et esialgselt oli sõlmitud hankelepingus määratud hankelepingu täitmise tähtajaks neli

kalendrikuud. Hankija on pikendanud esialgselt hankelepingu täitmise tähtaega seega vähemalt poole võrra esialgsest hankelepingu täitmise tähtajast. Järelikult tuleb kõnealust hankelepingu muudatust pidada oluliseks, sest muudatusega lisati tingimus, mis laiendanuks võimaliku riigihanke osalejate või vastavaks tunnistamisele kuuluvate pakkumuste hulka, kui riigihanke alusdokumendid oleksid algselt sisaldanud kuuekuulist hankelepingu täitmise tähtaega. Sellest tulenevalt on hankija eiranud RHS § 123 lg-s 1 sätestatud, st muutnud hankelepingu täitmise tähtpäeva ilma hankelepingu muudatust kirjalikult või kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis vormistamata ning selleks RHS § 123 lg-st 1 tulenevat õiguslikku alust omamata.

3.1.5. Hankelepingu muutmise andmete esitamine

RHS § 83 lg 7 näeb ette, et hankija esitab 30 päeva jooksul pärast hankelepingu lõppemist riigihangete registrile muuhulgas teabe hankelepingus tehtud muudatustest, mille kohta hankelepingu muutmise teadet ei esitatud.

RHS § 123 lg 5 sätestab, et RHS § 123 lg 1 p 3 (samalt ettevõtjalt täiendavate asjade ostmine või täiendavate teenuste või ehitustööde tellimine) või p 4 (muudatuse põhjustavad hoolsale hankijale ettenägematud asjaolud) alusel tehtud muudatuse kohta peab hankija esitama eRHR-ile hankelepingu muutmise teate kuni 10 päeva jooksul muudatuse tegemisest arvates.

Nagu iga muugi riigihankeõiguse rikkumise puhul on hankelepingu muudatuste tegemise kohta info olemasolu esmane eeldus, et nn konkurentide järelevalvele tuginev õiguskaitseüsteem saaks tõhusalt toimida. Teistel ettevõtjatel on üldjuhul raske või isegi võimatu saada teada hankelepingusse tehtud muudatustest.⁸

Seoses hankelepingu kehtivusajal hankelepingu muudatuste andmete esitamisega eRHR-ile on Rahandusministeerium selgitanud järgmisi aspekte⁹:

- a) Riigihanke (menetluse) tulemusel sõlmitud lepingut võib muuta ainult kooskõlas RHS §-s 123 sätestatuga. Kahel juhul tuleb lepingu muudatuste kohta 10 päeva jooksul pärast muudatuse tegemist esitada eRHR-ile (enne lepingu lõppemist) hankelepingu muutmise teade: (i) samalt pakkujalt ostetakse täiendavaid asju, teenuseid või ehitustöid, mille järele on hankijal tekkinud vajadus ja mida riigihanke alusdokumendid ei sisaldanud, juhul kui pakkuja vahetamine põhjustaks hankijale olulist ebamugavust või märkimisväärseid lisakulusid ega oleks majanduslikel või tehnilistel põhjustel võimalik tulenevalt asjade, teenuste või rajatiste asendatavuse või koostoimimise vajadusest, kusjuures ühegi muudatuse väärtus ei ületa 50% hankelepingu algsest maksumusest (RHS § 123 lg 1 p 3); (ii) muudatuse põhjustavad hoolsale hankijale ettenägematud asjaolud, kusjuures hankelepingu üldist olemust ei muudeta ning ühegi muudatuse väärtus ei ületa 50% hankelepingu algsest maksumusest (RHS § 123 lg 1 p 4).
- b) Hankelepingu muutmise teate esitamiseks peab hankija käivitama eRHR-is tegevuse „Lepingu andmete parandamine“ ja korrigeerima „Lepingud“ lehel vastava hankelepingu andmeid. Kui lepingu maksumus ei muutu või RHS § 123 lg 1 p 3 või 4 raames muudetakse ka hankelepingu tähtaega, siis tuleb „Hanke teated“ lehel koostamisel seisundis muutmise teate osa II p-s 1.4 „Lühikirjeldus“ täiendada teksti. Lepingu andmete parandamise tegevuse lõpetamisel tuleb teate eRHR-ile esitamiseks valida „Lõpeta tegevus“ (mitte „Lõpeta tegevus ilma teadet esitamata“). Ka töövõtja (pakkuja) vahetumise korral on soovitatav andmeid parandada vahetult muudatuse tegemise järgselt muutmise teatega.

⁸ M.A. Simovart. RHS § 123, kommentaar 63, lk 835. M.A. Simovart, M.Parind (koost). Riigihangete seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2019.

⁹ Vt Juhend riigihankemenetluse lõppemise järgselt riigihangete registrile andmete esitamiseks. Rahandusministeerium, veebruar 2022, lk 3.

- c) Kui hankelepingut on muudetud muul alusel, kooskõlas RHS § 123 lg 1 p-de 1-2 või 5-7 sätestatuga, siis enne lepingu tegelikku lõppemist lepingu muudatuse (sh tähtaja pikendamise) kohta andmeid eRHR-ile esitama ei pea. Lepingu muudatustest, mille kohta ei tulnud esitada hankelepingu muutmise teadet, peab hankija teatama lepingu lõpetamise andmetes.
- d) Hankija peab esitama eRHR-ile teabe muudatuste laadi, ulatuse, muutmise põhjuste ja maksumuse suurenemise kohta vastavalt lepingu muutmisel kohaldatud RHS § 123 lg 1 vastavale punktile ja esinevatele faktilistele asjaoludele.

Järelevamenetluses tuvastati, et hankija on eiranud RHS § 83 lg 7 nõudeid ning jätnud esitamata hankelepingu muutmise kohta andmed või esitanud eRHR-ile väärad andmed järgnevates riigihangetes:

1. Hankija on eRHR-is teavitanud, et on lihthanke „Elektrienergia ostmine“, viitenumber 191984, tulemusel sõlminud hankelepingut muutnud. Hankija on selgitanud, et lepingus on tehtud muudatused, mille kohta hankelepingu muutmise teadet ei esitatud. Nimelt hankija märkis eRHR-is, et „*Hanke maksumus muutus kuna elektritarbimise kogust ei ole võimalik täpselt prognoosida.*“ Hankija ei ole järelevamenetluse käigus esitanud riigihanke tulemusel sõlmitud hankelepingu muudatust.

Märgime, et hankelepingut saab muuta vaid kitsastes piirides, tagades menetluse läbipaistvuse ja pakkujate võrdse kohtlemise. Riigihanke tulemusena sõlmitud lepingu hilisem muutmine on võimalik vaid sellisel nagu on juba riigihanke alguses avaldatud ja millest saavad lähtuda ka teised pakkujad.¹⁰ VÕS § 13 lg 1 kohaselt võib lepingut muuta lepingupoolte kokkuleppel või lepingus või seadusega ettenähtud muu alusel. Lepingu muutmise esmane eeldus on lepingut muuta sooviva poole selge tahteavaldus, milles väljendub soov õigusliku tagajärjena kaasa tuua lepingu muutmine tahteavalduses välja toodud viisil. Seejärel on vajalik, et tahteavaldus jõuaks teise lepingupooleni, kes väljendaks nõustumust lepingu muutmiseks tahteavalduses toodud viisil.¹¹

Juhime tähelepanu, et see, et hankelepingu kogumaksumus muutub põhjusel, et elektri tarbitavat kogust ei ole võimalik prognoosida, ning kõik hankelepingu tingimused (nt elektri hind, lepingu kehtivuse aeg jne) jäävad samaks, ei saa pidada hankelepingu muutmiseks. Seda enam, et järelevamenetluses hankija edastatud riigihanke tulemusel sõlmitud leping kätkeb endas ostja eeldatavat ostukogust müügiperioodis, mitte hankelepingu kogumaksumust.

Ülaltoodust tuleneb, et hankija on esitanud riigihangete registris väärad andmed selle kohta, et hankelepingut on muudetud.

2. Hankija sõlmis 18.12.2017 lihthanke „Elva linna aia- ja haljastujäätmete kompostimisplatsi projekteerimine ja ehitamine“, viitenumber 192246, tulemusel hankelepingu. Järelevamenetluses hankija poolt edastatud hankelepingu nr 12-2/101 p-i 5.1 kohaselt on tööde teostamise tähtjaks hiljemalt 30.09.2018. 19.01.2018 allkirjastatud hankelepingu lisa kohaselt viidi „*lepingu punkt 5.1 kooskõlla riigihanke „Elva linna aia- ja haljastujäätmete kompostimisplatsi projekteerimine ja ehitamine“ (viitenumber 192246 hanketeatega ning määrata tööde teostamise tähtjaks hiljemalt 28. september 2018.*“ eRHR-ile esitatud hankelepingu lõpetamise andmetest, aga ka hanketeadetest, nähtub, et hankelepingut ei ole muudetud. Järelevamenetluses märkis hankija, et hankelepingut ei ole muudetud.

¹⁰ Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 11.02.2016 kohtuotsus asjas nr 3-2-1-171-15, p 14.

¹¹ Riigikohtu tsiviilkolleegiumi 25.04.2018 kohtuotsus asjas nr 2-15-5027, p 12.

Juhime tähelepanu, et igasugune pooltevaheline kokkuleppe, mille kohaselt muudetakse lepingu tingimusi, isegi kui need viiakse kooskõlla riigihanke alusdokumentidega, on hankelepingu muutmine, millest tuleb hankijal eRHR-is teavitada hankelepingu lõpetamise andmetes.

3. Hankija on eRHR-is teavitanud, et on lihthanke „Lumetõrje teenus Puhja piirkonda (Elva vald)“, viitenumber 227642, tulemusel sõlminud hankelepingut muutnud. Hankija on selgitanud, et lepingus on tehtud muudatused, mille kohta hankelepingu muutmise teadet ei esitatud. Nimelt hankija märkis eRHR-is, et „*Eeldatav maksumus, milleks oli 41 808,00 eurot määrati eelnevate aastate teostatud lumetõrjete järgi. Antud perioodi lumekoristust ei olnud võimalik täpselt ette ennustada ning lõplikuks maksumuseks tuli 50 329,00*“ Hankija ei ole järelevalvemenetluse käigus esitanud riigihanke tulemusel sõlmitud hankelepingu muudatust.

Juhime tähelepanu, et see, et hankelepingu kogumaksumus muutub põhjusel, et hankelepingu perioodi lumekoristust ei ole võimalik prognoosida, ning kõik hankelepingu tingimused (nt ühikuhind, lepingu kehtivuse aeg jne) jäävad samaks, ei saa pidada hankelepingu muutmiseks. Lisame, et lihthanke tehnilise kirjelduse p-ist 3.19 tuleneb, et „*Tegemist ei ole fikseeritud lõpliku hinnaga lepingu tüübiga vaid hankelepingu hind kujuneb ilmastikuoludest sõltuvalt osutatud teenustest ja pakutud ühikhindadest.*“ Järelevalvemenetluses hankija edastatud riigihanke tulemusel sõlmitud töövõtulepingu p-s 6 on määratud teenuse eest tasumine, mis enamjaolt tugineb ühikhindadele ja tunnihindadele.

Ülaltoodust tuleneb, et hankija on esitanud riigihangete registris väärad andmed selle kohta, et hankelepingut on muudetud.

4. Hankija on 10.12.2021 muutnud avatud hankemenetlusega riigihanke „Mööbli ja seadmete ostmise HEV õpilastele“, viitenumber 237019, 2. osa tulemusel sõlmitud hankelepingut. eRHR-ist ei nähtu, et hankelepingut oleks muudetud – puudub hankelepingu muutmise teade või märge hankelepingu muutmise kohta hankelepingu lõpetamise andmetes. Samas hankelepingu sõlmimise teates on märgitud lepingu nimetuseks „Hankelepingu 13-12/44 muutmise kokkulepe“.

Hankija selgitas kontrollivisiidil, et tõepoolest on hankeleping muudetud 10.12.2021. Hankija on püüdnud esitada ka hankelepingu muutmise teate, kuid selle asemel on parandanud hankelepingu sõlmimise teadet ja teates märkinud hankelepingu sõlmimise kuupäevaks hoopis hankelepingu muutmise kuupäeva. Samuti selgitas hankija, et muutmise puhul on tegemist korrektsiooniotsuse eelnõuga.

Hankija edastas järelevalvemenetluses muutmise kokkuleppe „Hankelepingu nr 13-12/44 muutmise kokkulepe“, millest tuleneb, et hankija lähtus muudatuse tegemisel RHS § 123 lg 1 p-st 4.

Nagu eelpool on mainitud, peab hankija esitama RHS § 123 lg 1 p-i 3 või 4 alusel tehtud muudatuse kohta registrile hankelepingu muutmise teate. Ülaltoodust tuleneb, et hankija on jätnud korrektselt esitamata teate hankelepingu muutmise kohta.

Lihthangetes viitenumbriga 191984, 192246 ja 227642 hankelepingu muutmise kohta andmete esitamata jätmisega või väärade andmete esitamisega eiras hankija RHS § 83 lg 7 ja § 125 lg 10 nõudeid.

Avatud hankemenetlusega riigihankes viitenumbriga 237019 hankelepingu muutmise kohta andmete esitamata jätmisega eiras hankija RHS § 83 lg 7.

4. Tähelepanekud ja soovitused

Rahandusministeerium esitab tähelepanekud ja soovitused kontrollitud hangetes muude kui RHS §-s 83 sätestatud nõuete järgimise kohta.

4.1. Hankelepingu täitmise ja tööde teostamise kestuse vastuolud

Rahandusministeerium tuvastas järelevalvemenetluse käigus järgmist:

1. Lihthanke „Konguta valla teede remonttööd“, viitenumber 191365, hanketeate p-i II.2.7) kohaselt oli hankelepingu kestuseks märgitud 12 kuud. Järelevalvemenetluses edastas hankija lihthanke tulemusel sõlmitud töövõtulepingu nr 15-1.15, mille p-i 6.1 kohaselt on tööde teostamise periood lepingu sõlmimisest, 04.09.2017, kuni 03.12.2017. Lepingu p-i 6.4 kohaselt: „*Tellija tasub Töövõtja arve alusel 10 päeva jooksul arvates arve esitamisest juhul, kui Töövõtja on perioodi jooksul täitnud lepingut nõuetekohaselt ja Tellija ei ole rakendanud lepingu punktis 5.4 sätestatud sanktsioone*“. Seega tegelikult hankelepingu kestuseks peaks olema 100 päeva, mitte 12 kuud.
2. Lihthanke „Konguta valla lumetõrjetööd 2017-2018. a hooldusperioodil“, viitenumber 191368, hanketeate p-i II.2.7) kohaselt oli hankelepingu kestuseks märgitud kuupäevade vahemik: 17.10.2017 – 30.04.2018. Erinevalt hanketeates esitatud hankelepingu kestuse kuupäevadest sõlmis hankija hankelepingu hoopis 07.11.2017. Seega on hankija sõlminud hankelepingu riigihanke alusdokumentides sätestatud erinevatel tingimustel. Selline tegevus on lubatud vaid juhul kui riigihanke alusdokumentides oli ette nähtud, kas vastav läbirääkimiste pidamise võimalus või tingimuste muutmise võimalus.

Lisaks, riigihanke alusdokumentide „Hankeleping“ p-i 2.1 ja „Hanketeade“ p-i 4.2 kohaselt kohustus töövõtja teostama Konguta valla lumetõrjetööd ajavahemikul 17.10.2017 kuni 30.04.2018. Hankija poolt järelevalvemenetluses edastatud hankelepingu kohaselt pidi töövõtja teostama lumetõrjetööd ajavahemikus 01.11.2017 kuni 30.04.2018. Eeltoodust nähtub, et teenuse osutamine hankelepingu kohaselt algas 13 päeva hiljem kui näevad seda ette riigihanke alusdokumendid, mis on iseenesest vastuoluline.

3. Lihthanke „Elva linna aia- ja haljastujäätmete kompostimisplatsi projekteerimine ja ehitamine“, viitenumber 192246, hanketeate p-i II.2.7) kohaselt oli hankelepingu kestuseks märgitud kuupäevade vahemik: 28.11.2017 – 28.09.2018. Erinevalt hanketeates esitatud hankelepingu kestuse kuupäevadest sõlmis hankija hankelepingu 18.12.2017. Seega on hankija sõlminud hankelepingu riigihanke alusdokumentides sätestatud erinevatel tingimustel. Selline tegevus on lubatud vaid juhul, kui riigihanke alusdokumentides oli ette nähtud kas vastav läbirääkimiste pidamise võimalus või tingimuste muutmise võimalus. Hanketeates esitatud hankelepingu kestus ei lange kokku hankelepingu tegeliku sõlmimise kuupäevaga, sest hankelepingu järgi on lepingu kestus 20 päeva lühem.
4. Lihthanke „Lumetõrje teenus Puhja piirkonda (Elva vald)“, viitenumber 227642, hanketeate p-i II.2.7) ning riigihanke alusdokumendi „Hankejuhend“ p-i 2.1 ja „Tehniline kirjeldus“ p-i 2.1 kohaselt oli tööde teostamise ajaks märgitud kuupäevade vahemik: 01.11.2020 – 15.04.2022. Erinevalt hanketeates ja riigihanke alusdokumentides esitatud hankelepingu kestusest ja tööde teostamise ajast sõlmis hankija hankelepingu 09.11.2020. Seega on hankija hankelepingu sõlminud riigihanke

alusdokumentides sätestatud erinevatel tingimustel. Selline tegevus on lubatud vaid juhul, kui riigihanke alusdokumentides oli ette nähtud kas vastav läbirääkimiste pidamise võimalus või tingimuste muutmise võimalus. Hanketeates esitatud hankelepingu kestus ja hankelepingu tegelik sõlmimise kuupäev ei lange kokku, sest hankelepingu kestus on 8 päeva lühem.

Vastuolud riigihanke alusdokumentides on ühemõtteliselt lubamatud ja eksitavalt või ebapiisavalt koostatud riigihanke alusdokumendi eest vastutab alati hankija.¹² Riigihanke alusdokumentides sätestatud tingimused ei või olla eksitavad ega vastuolulised, vaid peavad tagama läbipaistva ja võrdse menetluse kõikidele osalejatele. Olukorras, kus hankija määratleb hanketeates lepingu kestuseks tegelikkusest erineva perioodi, eksitab riigihankes huvitatud isikuid ning sellisel juhul ei ole tagatud riigihanke üldpõhimõtete järgimine eelkõige läbipaistvuse ja kontrollitavuse seisukohast (RHS § 3 p 2). RHS § 120 lg 1 toodud nõude järgimiseks on oluline, et leping sõlmitaks riigihanke alusdokumentides ja edukas pakkumuses toodud tingimustel. See tähendab, et juba riigihanget alustades hanketeate tingimusi koostades tuleb silmas pidada, et selles toodud tingimustel (sh kestusega) oleks võimalik leping sõlmida.

4.2. Otsuste koostamine ja otsustest teavitamine

RHS § 47 lg 1 p 10 kohaselt peab hankija pakkumuse edukaks tunnistamise otsusest teavitama kirjalikku taasesitamist võimaldavas vormis kõiki riigihankes osalevaid ettevõtjaid. RHS § 47 lg 4 p 3 sätestab, et koos RHS § 47 lg-s 1 nimetatud teatega peab hankija esitama (igale) vastavaks tunnistatud pakkumuse esitanud pakkujale edukaks tunnistatud pakkumuse esitanud pakkuja(te) nimed ja need edukat pakkumust iseloomustavad andmed, mis andsid edukale pakkumusele eelise tema pakkumusega võrreldes. RHS § 47 lg 4 p-s 3 nimetatud andmete avaldamine pakkujatele on vajalik tagamaks riigihanke läbipaistvust ja kontrollitavust (RHS § 3 p 1) ning rahuldamiseks pakkujate õiguspärasest huvi vaidlustamisvõimaluste ja –perspektiivi väljaselgitamise vastu. Kuna mitterumbriliste hindamiskriteeriumide korral ei selgu pelgalt väärtuspunktidest eduka pakkumuse eelis ega hinnatud andmed, tuleks RHS § 47 lg 4 p-s 3 sätestatud põhjendamise kohustuse täitmiseks esitada ka hindamis põhjendused. Hankija koostatud dokumentide alusel peab olema võimalik kontrollida hankija otsuste põhjendatust.¹³

Lihthankes „Investeerimislaen“, viitenumber 190876, on riigihankes osalevaid ettevõtteid RHS § 47 lg 1 p-des 3, 4, 9 ja 10 nimetatud otsustest teavitatud, avaldades neile eRHR-is tutvumiseks vallavanema 25.09.2017 korralduse nr 145 „Hanke „Investeerimislaenu võtmine“ pakkumuse edukaks tunnistamine“, ent nimetatud korralduses puuduvad RHS § 47 lg 4 p-s 3 nimetatud andmed. Hankija otsus pakkumuse edukaks tunnistamise kohta peab alati olema põhjendatud (vt RHS § 3 p 1, § 117 lg 1 ls 2) ning põhjendused tuleb teha pakkujatele teatavaks (RHS § 47 lg 1 p 10, lg 4 p 3).

Hankija otsus pakkumuse edukaks tunnistamise kohta peab olema kirjalikult põhjendatud. Vastav kohustus tuleneb otseselt RHS § 3 p-st 1, mille kohaselt peab hankija tegutsema riigihanke korraldamisel läbipaistvalt, kontrollitavalt ja proportsionaalselt.¹⁴

Haldusakti põhjendamine on üldine nõue, mis peab tagama Eesti Vabariigi põhiseaduse (PS) §-s 15 sätestatud kaebeõiguse reaalse teostamise võimaluse.¹⁵ Kui haldusakti adressaat ei tea, millised olid haldusakti andmise põhjused selle andmise hetkel, siis ei ole tal võimalik efektiivselt ja argumenteeritult vaidlustada haldusakti andmise asjaolusid.¹⁶ Ehkki riigihanke menetlus ei ole haldusmenetluse seaduse (HMS) § 2 lg 2 järgi haldusmenetlus selle kitsas

¹² Riigikohtu halduskolleegiumi 13.06.2013 kohtuotsus asjas nr 3-3-1-24-13, p 39

¹³ Riigihangete vaidlustuskomisjoni otsus 16.03.2018 asjas nr 28-18/191319, p 9.

¹⁴ vt ka RHS § 117 lg 1, mille kohaselt hankija hindab vastavaks tunnistatud pakkumusi vastavalt riigihanke alusdokumentides nimetatud pakkumuste hindamise kriteeriumidele antud suhtelisele osakaalule, tunnistades põhjendatud kirjaliku otsusega edukaks pakkumuste hindamise kriteeriumide kohaselt majanduslikult soodsaima pakkumuse

¹⁵ Riigikohtu halduskolleegiumi 22.05.2000 kohtuotsus asjas nr 3-3-1-14-00, p 5.

¹⁶ Riigikohtu halduskolleegiumi 05.11.2008 kohtuotsus asjas nr 3-3-1-49-08, p 11.

tähenduses, kehtib hea halduse põhimõte, mis paneb vastutuse menetluse õiguspärasuse eest hankijale, ka riigihanke menetluses.

Järelevalvemenetluses on tuvastatud, et järgnevate riigihankemenetlustes tehtud otsustes puuduvad vaidlustamisviited:

1. Lihthankes „Konguta valla teede remont“, viitenumber 191365, 17.10.2017 koostatud protokoll nr 41;
2. Lihthankes „Konguta valla lumetõrjetööd 2017-2018. a hooldusperioodil“, viitenumber 191368, 19.10.2017 koostatud pakkumuse edukaks tunnistamise protokoll;
3. Lihthanke „Elektrienergia ostmise“, viitenumber 191984, 01.11.2017 koostatud pakkumuse edukaks tunnistamise protokoll.

Märgime, et riigihankemenetluses vastuvõetud otsused (sh protokollid, juhul kui hankija käsitleb neid lõplike otsustena) peavad vastama HMS sätestatud haldusakti nõuetele, sh sisaldama vaidlustamisviiteid. Ilma vaidlustamisviideteta võivad pakkujad käsitleda protokolle ekslikult eelotsustena, mitte lõplike otsustena ning minetada seetõttu otsuste vaidlustamise õiguse riigihangete vaidlustuskomisjonis. Edasises hankepraktikas tuleb hankijal teavitada pakkujaid vastuvõetud otsustest RHS-is sätestatud korras, märkida otsustes viiteid asjakohastele õiguslikele alustele (tulenevalt hankedokumentidest ja RHS-ist) ja vaidlustamisviited (st otsuse peale vaidlustuse esitamise korra).

Ühtlasi selgitame, et alates 01.06.2022 peab hankija otsusele, millele järgneb hankelepingu või raamlepingu sõlmimine hankija lisama otsuse kohta esitatavale teatele ka märke perioodi pikkuse kohta, mille jooksul hankija ei või hankelepingut sõlmida (ehk ooteaeg) (RHS 47 lg 4¹).

Hankija selgitas kontrollivisiidil, et üle lihthanke piirmäära riigihangetes tehakse otsus vallavalitsuse korraldusega. Korraldused on avaldatud nii riigihangete registris kui ka valla dokumendiregistris.

4.3. Pakkumuste avamine riigihanke alusdokumentides märgitust erineval ajal

RHS 2. jao 1. jaotis sätestab riigihanke alusdokumentide koostamise alused, mida tuleb avatud hankemenetluses järgida. Ka pakkumuse avamise aeg (RHS § 77 lg 4 p 16), mis tuleb riigihanke alusdokumentides ette näha, on RHS § 3 p-des 2-3 sätestatud riigihanke korraldamise üldpõhimõtetest tulenevalt hankijale kohustuslik järgida.

Hankija on kohustatud järgima kõiki enda poolt riigihanke alusdokumendis kehtestatud tingimusi. Vastasel korral ei oleks tagatud riigihanke läbipaistvus, kontrollitavus ning võib esineda isikute ebavõrdset kohtlemist.

Kohtupraktikas on asunud seisukohale, et kui riigihanke alusdokumente ei ole (tähtaegselt) vaidlustatud, tuleb neist juhinduda, ning hankija kui ka pakkuja on kohustatud riigihanke alusdokumentidest juhinduma. Seega on hankija mistahes riigihanke menetluse läbiviimisel seotud iseenda poolt kehtestatud tingimustega.

Hankija seostest riigihanke alusdokumendis kehtestatud tingimustega tuleneb ka see, et hankija peab avama pakkumused riigihanke alusdokumentides näidatud ajal, nagu on sätestatud RHS § 113 lg-s 1. Viidatud sätte eesmärk on tagada läbipaistvuse ning kontrollitavuse põhimõtete

järgimine. Pakkumuse avamise regulatsioon maandab korruptsiooniriske, raskendades ebaseaduslike kokkulepete tegemist pärast pakkumuste esitamise tähtpäeva saabumist.¹⁷

Järelevalvemenetluse käigus on tuvastatud, et järgnevatel riigihangetes on hankija avanud pakkumused riigihanke alusdokumentides sätestatud erineval ajal:

1. Lihthanke „Investeeringislaenu võtmine“, viitenumber 190876, üldandmete kohaselt oli pakkumuste avamise tähtpäev 22.09.2017 kell 10:00, kuid eRHR-ist nähtub, et tegelikult toimus pakkumuste avamine hanke üldandmetes märgitust hilisemal ajal – 25.09.2017 kell 09:32;
2. Lihthanke „Konguta valla teede remonttööd“, viitenumber 191365, üldandmete kohaselt oli pakkumuste avamise tähtpäev 16.10.2017 kell 10:00, kuid eRHR-ist nähtub, et tegelikult toimus pakkumuste avamine hanke üldandmetes märgitust hilisemal ajal – 17.10.2017 kell 10:07;
3. Lihthanke „Elektrienergia ostmise“, viitenumber 191984, üldandmete kohaselt oli pakkumuste avamise tähtpäev 01.11.2017 kell 10:00, kuid eRHR-ist nähtub, et tegelikult toimus pakkumuste avamine hanke üldandmetes märgitust hilisemal ajal – 01.11.2017 kell 12:44;
4. Avatud hankemenetlusega riigihanke „Elva linnas elektrienergia ostmise perioodiks 01.01.2018 - 31.12.2018 a“, viitenumber 192005, üldandmete kohaselt oli pakkumuste avamise tähtpäev 15.11.2017 kell 10:00 ning riigihanke alusdokumendi „HD“ p-i 8.1 kohaselt 15.11.2017 kell 10:10, kuid eRHR-ist nähtub, et tegelikult toimus pakkumuste avamine hanke üldandmetes ja riigihanke alusdokumentides märgitust hilisemal ajal – 15.11.2017 kell 21:20.

Ülaltoodust ilmneb, et riigihanke alusdokument „HD“ on vastuolus eRHR-i hanke üldandmetega, nimelt on riigihanke alusdokumendis sätestatud pakkumuste avamise tähtpäev erinev kui on märgitud eRHR-i hanke üldandmetes.

Vastuolud riigihanke alusdokumentides on ühemõtteliselt lubamatud ja eksitavalt või ebapiisavalt koostatud riigihanke alusdokumendi eest vastutab alati hankija.¹⁸ Riigihanke alusdokumentides sätestatud tingimused ei või olla eksitavad ega vastuolulised, vaid peavad tagama läbipaistva ja võrdse menetluse kõikidele osalejatele. Olukorras, kus hankija määratleb hanke üldandmetes erineva pakkumuste avamise tähtpäeva, eksitab riigihankes huvitatud isikuid ning sellisel juhul ei ole tagatud riigihanke üldpõhimõtete järgimine eelkõige läbipaistvuse ja kontrollitavuse seisukohast (RHS § 3 p 2).

5. Lihthanke „Elva linna aia- ja haljastujäätmete kompostimisplatsi projekteerimine ja ehitamine“, viitenumber 192246, üldandmete kohaselt oli pakkumuste avamise tähtpäev 28.11.2017 kell 10:00, kuid eRHR-ist nähtub, et tegelikult toimus pakkumuste avamine hanke üldandmetes märgitust hilisemal ajal – 28.11.2017 kell 11:38.

Hankija saab pakkumuste esitamise aja ja sellest sõltuva pakkumuste avamise aja määrata vastavalt enda võimalustele, kuid määratud ajal tuleb hankijal tagada, et pakkumused saaksid avatud. Hankemenetlustes, kus pakkumuste avamisega läheb pakkumuste info hankemenetluses osalejatele kättesaadavaks, on eriti oluline jälgida, et avamine toimuks õigeaegselt, sest avamisel teatavaks saav info on pakkujatele oluline edasise tegevuse kavandamisel.

¹⁷ K. Matteus. RHS § 113, kommentaar 2, lk 720. M. Parind, M.A. Simovart (koost.). Riigihangete seadus. Kommenteeritud väljaanne. Tallinn: Juura 2019.

¹⁸ Riigikohtu halduskolleegiumi 13.06.2013 kohtuotsus asjas nr 3-3-1-24-13, p 39.

Palume hankijal edaspidi avada pakkumused riigihanke alusdokumentides märgitud ajal.

4.4. Lepingu või lisade tagasiulatuv sõlmimine

Järelevalvemenetluse käigus on tuvastatud, et järgnevates riigihangetes on hankija sõlminud hankelepingu või selle lisa tagasiulatuvalt:

1. Hankija on lihthanke „Konguta valla lumetõrjetööd 2017-2018. a hooldusperioodil“, viitenumber 191368, tulemusel sõlminud 07.11.2017 Auto Guru OÜ-ga töövõtulepingu nr 15-1.15/89. Lepingu p 2.1 näeb ette, et töövõtja kohustub teostama Konguta valla lumetõrjetööd ajavahemikus 01.11.2017 kuni 30.04.2018. Seega on hankija sõlminud lepingu tagasiulatuvalt selliselt, et kui leping oli sõlmitud, pidi töövõtja pakkuma teenust juba 7 päeva.
2. Hankija on muutnud avatud hankemenetluse „Mööbli ja seadmete ostmine HEV õpilastele“, viitenumber 237019, tulemusel 2. osas sõlmitud lepingut. Hankija edastas järelevalvemenetluse käigus 10.12.2021 hankelepingu nr 13-12/44 muutmise kokkulepe, mille p 2 kohaselt rakendatakse lepingu muudatus tagasiulatuvalt alates 22.11.2021. Seega on hankija muutnud hankelepingut lisaga, mis rakendati tagasiulatuvalt.

Rahandusministeerium peab vajalikuks märkida, et praktika, kus hankija sõlmib lepingu või selle lisa tagasiulatuvalt on hankijate puhul ebatavaline ning seda ei saa kindlasti pidada heaks praktikaks. Ka ringkonnakohus on leidnud, et hankelepingu täitmine tagasiulatuvalt võimalik ei ole.¹⁹ Kui hanketeates ettenähtud tingimustel sõlmitavast hankelepingust tuleneb pooltele kohustusi, mis oleks pidanud sõlmimise kuupäevaks olema täidetud (lepingu objektiks olevate tööde teostamine ja nende eest tasumine), ei ole võimalik sõlmida hankelepingut tagasiulatuvalt selliselt, et sellega ei kaasneks hankelepingu rikkumist.

4.5. Kõrvaldamise aluste ja kvalifitseerimistingimuste vastuolud riigihanke alusdokumentides ja riigihanke registrile esitatud andmetes

Hankija korraldas avatud hankemenetlusega riigihanke „Elva linnas elektrienergia ostmine perioodiks 01.01.2018 – 31.1.2.2018 a“, viitenumber 192005.

Järelevalvemenetluses leidis tuvastamist, et eRHR-s avaldatud kõrvaldamise alused ja kvalifitseerimistingimused on vastuolus hankija üles laetud hankedokumendis „HD“ sätestatuga:

a) Hankemenetlusest kõrvaldamise alused

eRHR-s nähtuvad tingimused	Hankedokumendis „HD“ märgitud tingimused
1. Hankija <i>ei sõlmi</i> hankelepingut ja <i>kõrvaldab</i> hankemenetlusest pakkuja või taotleja: 1) keda või kelle haldus-, juhtimis- või järelevalveorgani liiget või muud seaduslikku või asjaomase riigihankega seotud lepingulist esindajat on karistatud kuritegelikus ühenduses osalemise, aususe kohustuse rikkumise või korruptiivse teo, kelmuse, terroriakti toimepaneku või muu terroristliku tegevusega seotud kuriteo või sellele kihutamise, kaasaaitamise või selle katse, rahapesualase süüteo või terrorismi rahastamise eest; 2) keda või kelle haldus-, juhtimis- või järelevalveorgani liiget või muud seaduslikku või	3.1 Hankija <i>ei sõlmi</i> hankelepingu isikuga ja <i>kõrvaldab</i> hankemenetlusest pakkuja: 1) keda on või kelle seaduslikku esindajat on kriminaal- või väärteomenetluses karistatud kuritegeliku ühenduse organiseerimise või sinna kuulumise eest või riigihangete nõuete rikkumise või kelmuse või ametialaste või rahapesualaste või maksualaste süütegude toimepanemise eest ja kelle karistusrandmed ei ole karistusregistrist karistusregistri seaduse kohaselt kustutatud või karistus on tema elu- või asukohariigi õigusaktide alusel kehtiv; 2) kes on pankrotis või likvideerimisel, kelle

¹⁹ V. Vaske. RHS § 11, kommentaar 57, lk 157. M. Parind, M.A. Simovart (koost). Riigihangete seadus. Kommenteeritud väljaanne. Juura 2019.

<p>asjaomase riigihankega seotud lepingulist esindajat on karistatud riigis ilma seadusliku aluseta viibivale välismaalasele töötamise võimaldamise eest;</p> <p>3) keda või kelle haldus-, juhtimis- või järelevalveorgani liiget või muud seaduslikku või asjaomase riigihankega seotud lepingulist esindajat on karistatud laste tööjõu ebaseadusliku kasutamise või inimkaubandusega seotud teo eest;</p> <p>4) kellel on riikliku maksu, makse või keskkonnatasu maksuvõlg maksukorralduse seaduse tähenduses või maksu- või sotsiaalkindlustusmaksete võlg tema asukohariigi õigusaktide kohaselt;</p> <p>5) kes või kelle haldus-, juhtimis- või järelevalveorgani liige on rahvusvahelise sanktsiooni subjekt rahvusvahelise sanktsiooni seaduse tähenduses (RHS § 95 lg 1).</p>	<p>äritegevus on peatatud või kes on muus sellesarnases seisukorras tema asukohamaa seaduse kohaselt;</p> <p>3) kelle suhtes on algatatud sundlikvideerimine või muu sellesarnane menetlus tema asukohamaa seaduse kohaselt.</p> <p>3.2 Hankija <i>ei sõlmi</i> hankelepingu isikuga või <i>kõrvaldab</i> hankemenetluses pakkuja, kellel on õigusaktidest tulenevate riiklike või tema elu- või asukoha kohalike maksude või sotsiaalkindlustuse maksete võlg või tähtpäevaks tasumata jäetud maksusummalt arvestatud intress (edaspidi maksuvõlg) hankemenetluse algamise päeva seisuga või maksuvõla tasumine on ajatatud pikemaks perioodiks kui kuus kuud arvates hankemenetluse algamise päevast, välja arvatud juhul, kui maksuvõla tasumise ajatamine on täies ulatuses tagatud. Riiklike või elu- või asukoha kohalike maksude võlaks on pakkuja või taotleja poolt tähtpäevaks tasumata riiklike või elu- või asukoha kohalike maksude tähtpäevaks tasumata jäetud maksusummalt arvestatud intressi võlga, mis ületab 100 eurot.</p>
<p>2. Ettevõtja esitab esialgse tõendina hankepassi.</p>	
<p>3. Hankija <i>võib kõrvaldada</i> hankemenetlusest pakkuja või taotleja:</p> <p>1) kellel on hankija asukohajärgse kohaliku maksu maksuvõlg maksukorralduse seaduse tähenduses;</p> <p>2) kes on rikkunud õigusaktidest või kollektiivlepingust tulenevaid keskkonna-, sotsiaal- või tööõiguse valdkonnas kohaldatavaid kohustusi;</p> <p>3) kes on pankrotis või likvideerimisel, kelle suhtes on algatatud pankroti- või likvideerimismenetlus, kelle äritegevus on peatatud või kes on muus sellesarnases olukorras tema asukohamaa õigusaktide kohaselt, välja arvatud asjade ostmisel RHS § 49 lõikes 4 sätestatud juhul ja tingimustel;</p> <p>4) kes on raskelt eksinud ametialaste käitumisreeglite vastu ja see muudab tema aususe küsitavaks;</p> <p>5) konkurentsi kahjustava kokkuleppe, ettevõtjate ühenduse otsuse või kooskõlastatud tegevuse tõttu;</p> <p>6) kui huvide konflikti ei ole muude vahenditega võimalik vältida;</p> <p>7) kelle pakkumuse või taotluse koostamisel on osalenud isik, kes on osalenud sama riigihanke ettevalmistamisel või on muul viisil hankijaga seotud, ja sellele isikule seetõttu teadaolev info annab talle eelise teiste riigihankes osalejate ees ning sellest tingitud konkurentsi moonutamist ei ole muude vahenditega võimalik vältida;</p> <p>8) kes on oluliselt või pidevalt rikkunud eelnevalt sõlmitud hankelepingut või hankelepinguid nii, et rikkumise tulemusena on lepingust taganatud või leping üles öeldud, hinda alandatud, hüvitatud kahju või makstud leppetrahvi;</p> <p>9) kes on esitanud valeandmeid käesolevas paragrahvis sätestatud või RHS §-des 98–101 sätestatu alusel hankija kehtestatud kvalifitseerimise tingimustele vastavuse kohta või jätnud need andmed või § 104 lõigete 7 ja 8 alusel hankija nõutud täiendavad dokumendid esitamata;</p> <p>10) kes mõjutab tahtlikult hankijat või esitab hooletusest eksitavat teavet, mis võib ebakohaselt mõjutada hankija otsuseid riigihankes, või tegutseb eesmärgiga saada konfidentsiaalset teavet, mis võib anda talle eelise teiste riigihankes osalejate ees;</p>	

11) keda või kelle haldus-, juhtimis- või järelevalveorgani liiget või muud seaduslikku esindajat on karistatud maksualaste süütegude eest; 12) kellel puudub RHSi alusel õigus pakkumust või taotlust esitada, välja arvatud § 111 lõikes 6 sätestatud juhul (RHS § 95 lg 4).	
6. Ühispakkujad või ühistaotlejad nimetavad hankemenetlusega ning hankelepingu sõlmimise ja täitmise seotud toimingute tegemiseks volitatud esindaja.	

b) Kvalifitseerimistingimused

eRHR-s nähtuvad tingimused	Hankedokumentis „HD“ märgitud tingimused
	4.1 Pakkuja peab olema registreeritud ettevõtjana äriregistris või asukohamaa vastavas registris. Pakkuja, kelle asukohariik ei ole Eesti, esitab vastavad tõendid oma asukohamaa seadustest tulenevalt.
1. Pakkuja viimase kolme riigihanke algamise ajaks lõppenud majandusaasta netokäive peab olema vähemalt 100000 EUR igal aastal. Edukas pakkuja esitab kolme viimase lõppenud majandusaasta aruande väljavõtte, millest selgub pakkuja majandusaasta netokäive (juriidilisest isikust Eestis registreeritud pakkuja puhul ei kohaldu, kui andmed või dokumendid on hankijale andmekogust avalikult kättesaadavad).	4.2 Pakkuja majanduslik ja finantsseisund peab olema piisav käesoleva riigihanke täitmiseks ja peab vastama alljärgnevatele tingimustele: 4.2.1 Pakkuja 2015-2017. majandusaasta netokäive elektrienergia müügi osas peab olema vähemalt 4 000 000 eurot.
2. Pakkuja peab olema riigihanke algamisele eelneva 36 kuu jooksul täitnud hankija kindlaksmääratud tunnustele vastavate teenuste osutamise lepinguid. Pakkuja esitab hankepassis nimekirja hankija kindlaksmääratud tunnustele vastavate teenuste osutamise lepingutest, mis on täidetud riigihanke algamisele eelneva 36 kuu jooksul, koos teabega nende maksumuse, kuupäevade ja teiste lepingupoolte kohta.	4.3 Pakkuja tehniline ja kutsealane pädevus peab vastama käesolevatele nõuetele: 4.3.1 Pakkuja peab viimase kolme aasta jooksul (2015-2017) olema täitnud nõuetekohaselt vähemalt 2 (kahe) sarnase elektrienergia müügi lepingu mahuga üle 100 000 euro (käibemaksuta maksumus). Esitada ülevaade lepingu kohta, näidates ära lepingu maksumuse (käibemaksuta), sõlmimise kuupäeva, lepingu kestvuse ja info teise lepingupoolte kohta.
	4.3.2 Pakkuja peab omama kehtivat tegevusluba elektrienergia müügiks, st pakkuja peab omama nõuetekohast registreeringut majandustegevuse registris tegevusalal „Elektrienergia müük“ või asukohamaa seaduse kohast vastavat registreeringut või luba nimetatud tegevusalal tegutsemiseks. Eesti Vabariigi pakkuja registreeringut kontrollib hankija Majandus- ja Kommunikatsiooniministeeriumi poolt peetava avaliku majandustegevuse registri kaudu. Pakkuja, kelle asukohamaaks ei ole Eesti Vabariik, esitab tõendid selle kohta, et pakkuja omab vastavalt oma asukohamaa seadustele õigust tegutseda nimetatud valdkonnas. Tõendiks loetakse pakkuja asukohamaa pädeva institutsiooni tõendit või vastava tegevusloa või registreeringu koopiat.
	4.3.3 Pakkuja peab olema kantud Eesti elektrisüsteemihalduri Elering AS poolt peetavasse avatud tarnijate nimekirja või omama kehtivat lepingut avatud tarne ja bilansi haldamiseks. Hankija kontrollib pakkuja registreeritust Elering AS kodulehelt. Kui pakkuja omab registreeringut, mis on Elering AS kodulehel nähtav, siis ei pea ta esitama kehtiva lepingu koopiat avatud tarne ja bilansi haldamiseks.

Vastuolud riigihanke alusdokumentides on ühemõtteliselt lubamatud ja eksitavalt või

ebapiisavalt koostatud riigihanke alusdokumendi eest vastutab alati hankija.²⁰ Riigihanke alusdokumentides sätestatud tingimused ei või olla eksitavad ega vastuolulised, vaid peavad tagama läbipaistva ja võrdse menetluse kõikidele osalejatele. Olukord, kus hankija määratleb riigihanke alusdokumendis erinevad kõrvaldamise alused ja kvalifitseerimistingimused, eksitab riigihankest huvitatuid isikuid ning sellisel juhul ei ole tagatud riigihanke üldpõhimõtete järgimine eelkõige läbipaistvuse ja kontrollitavuse seisukohast (RHS § 3 p 2).

Soovitame hankijal edaspidi olla tähelepanelikum kvalifitseerimistingimuste ja kõrvaldamise aluste seadmisel ja dubleerimist, millest võivad tekkida vastuolud, vältida.

4.6. Hanketeates märgitud pakkumuse jõusoleku aeg on vastuolus riigihanke alusdokumendis märgitud pakkumuse jõusoleku ajaga

Hankija korraldas avatud hankemenetlusega riigihanke „Elva linnas elektrienergia ostmise perioodiks 01.01.2018 – 31.1.2.2018 a“, viitenumber 192005. 27.10.2017 avaldatud hanketeate p-i IV.2.6) kohaselt on minimaalne aeg, mille jooksul pakkuja peab pakkumust jõus hoidma 3 kuud. Riigihanke alusdokumendi „HD“ p-i 6.5 kohaselt pidi pakkumus olema jõus 20 päeva jooksul alates pakkumuse esitamise tähtpäevast. Eeltoodust nähtub, et pakkumuse jõusoleku aeg hanketeates erineb pakkumuse jõusoleku ajast riigihanke alusdokumentides. Järelikult on hanketeates ja riigihanke alusdokumentides märgitud pakkumuse jõusoleku aeg vastuoluline.

Vastuolud riigihanke alusdokumentides on ühemõtteliselt lubamatud ja eksitavalt või ebapiisavalt koostatud riigihanke alusdokumendi eest vastutab alati hankija.²¹ Riigihanke alusdokumentides sätestatud tingimused ei või olla eksitavad ega vastuolulised, vaid peavad tagama läbipaistva ja võrdse menetluse kõikidele osalejatele. Olukord, kus hankija määratleb riigihanke alusdokumendis erineva pakkumuse jõusoleku aja, eksitab riigihankest huvitatud isikuid ning sellisel juhul ei ole tagatud riigihanke üldpõhimõtete järgimine eelkõige läbipaistvuse ja kontrollitavuse seisukohast (RHS § 3 p 2).

4.7. Ooteaja rikkumine

Hankija korraldas lihthanke „Elektrienergia ostmise“, viitenumber 191984. 01.11.2017 esitati lihthankes 6 pakkumust. Hankija avaldas eRHR-is pakkumuse esitamisega samal päeval (01.11.2017) ka edukaks ja vastavaks tunnistamise ning kvalifitseerimine protokollid. Järelevalvemenetluses edastatud allkirjastatud lepingust nähtub, et hankija sõlmis lepingu 03.11.2017 ehk kaks päeva pärast edukaks ja vastavaks tunnistamise ning kvalifitseerimise protokollid avaldamist.

RHS § 120 lg 2 sätestab tingimused kohustusliku minimaalse perioodi ehk ooteaja kohaldamiseks, mille jooksul ei tohi hankija anda edukaks tunnistatud pakkujale nõusoleku hankelepingu sõlmimiseks riigihangetes, mille maksumus ületab riigihanke piirmäära või rahvusvahelist piirmäära. Sama paragrahvi lg 4 kohaselt on enne ooteaja möödumist sõlmitud hankeleping tühine. RHS § 125 lg 9 reguleerib ooteaega lihthankemenetluses, millisel juhul on ooteaja pikkuseks viis tööpäeva.

Kohustuslik ooteaeg teenib kahte eesmärki. Neist esimene on võimaldada huvitatud isikutel vaidlustada pakkumuse edukaks tunnistamine enne lepingu sõlmimist. Seeläbi tagatakse riigihankest huvitatud isikutele tõhus õiguskaitse. Reeglina pärast hankelepingu sõlmimist hankija otsuseid vaidlustada ei saa (vt RHS § 289 lg 1, halduskohtumenetluse seadustik § 267 lg 4).²² Ooteaja teine eesmärk on suunata riigihankevaidlused hankelepingu sõlmimise eelsesse

²⁰ Riigikohtu halduskolleegiumi 13.06.2013 kohtuotsus asjas nr 3-3-1-24-13, p 39.

²¹ Riigikohtu halduskolleegiumi 13.06.2013 kohtuotsus asjas nr 3-3-1-24-13, p 39.

²² E. Fels, E.-A. Roosik. RHS § 120 kommentaar 12, lk 789. M. Parind, M.A. Simovart (koost). Riigihangete seadus. Kommenteeritud väljaanne. Juura 2019.

perioodi, tagades seeläbi suurema õiguskindluse.²³

Lihthankemenetluses tuleb ooteaja algust arvestada alates pakkumuse edukaks tunnistamise otsuse või hankelepingu sõlmimise otsuse kohta pakkujatele teate esitamisest.²⁴ Ooteaja kulgemine algab pakkujate asjassepuutuvast otsusest teavitamisele järgnevast päevast.²⁵ Näiteks kui hankija teavitab pakkujaid 01.11.2017, tuleb ooteaja esimeseks päevaks lugeda 02.11.2017. Viie päeva pikkuse ooteaja kohaldamisel oleks ooteaja viimane päev 08.11.2017 (kuna vahele jääb nädalavahetus) ning hankelepingu sõlmimine oleks võimalik alates 09.11.2017.

Tulenevalt ülaltoodust on hankija rikkunud lihthankes viitenumbriga 191984 ooteaja kohaldamist.

5. Järeldused

5.1. Elva Vallavalitsuse poolt riigihangete registrile andmete esitamise ajavahemikul 01.09.2017 – 30.06.2022 õiguspärasuse kontrollimise käigus tuvastati hankija tegevuses kõrvalekaldumisi RHS-is sätestatud korrast seoses:

5.1.1. eRHR-le hankelepingu sõlmimisest teavitamisel hilinemine ja andmete esitamata jätmine;

5.1.2. eRHR-le hankelepingu lõppemise andmete esitamata jätmine ja hilinemisega esitamine;

5.1.3. eksimus sõlmitud hankelepingu maksumuse esitamisel eRHR-le;

5.1.4. eksimus hankelepingu sõlmimise kuupäeva esitamisel eRHR-le;

5.1.5. eksimus hankelepingu muutmise kohta andmete esitamisel;

5.1.5. hankelepingu lõpetamine hankelepingus ettenähtud tähtpäevast hiljem.

5.2. Hankija riigihankekorralduses leiti lisaks muid puudujääke, kuid kõik puudujäägid on haldussuutlikkuse ja asjatundlikkuse suurendamise teel ületatavad. Hankijal tuleks edasises hankepraktikas eriti tähelepanelik olla riigihanke alusdokumentide koostamisel, et need ei sisaldaks vastuolulist teavet ning jälgida, et hankelepingud sõlmitakse alati kooskõlas riigihanke alusdokumentides (sh hanketeates) toodud tingimustega.

5.3. Hankija põhjendas lepingu lõpetamise ja/või sõlmimise andmete hilinemisega sisestamist eRHR-is sellega, et valdavalt on selline eksimus tulenenud sellest, et riigihankeid on korraldanud enne kohaliku omavalitsuse reformi Elva vallaga liidetud vallad või linnad. Seega on Elva Vallavalitsusel liidetud valdade ja linnade riigihangete kohta teave puudulik ja/või vastutavad hankespetsialistid olid töölt lahkunud ning parandused ja muudatused jäid registris lõpetamata või tegemata.

5.4. Rahandusministeerium palub viia kontrolliaktis käsitletud riigihangete andmed riigihangete registris vastavusse, teha vajadusel andmetes parandusi või esitada puuduolevad andmed viivitamata.

²³ E. Fels, E.-A. Roosik. RHS § 120 kommentaar 12, lk 789. M. Parind, M.A. Simovart (koost). Riigihangete seadus. Kommenteeritud väljaanne. Juura 2019.

²⁴ E. Fels, E.-A. Roosik. RHS § 120 kommentaar 20, lk 792. M. Parind, M.A. Simovart (koost). Riigihangete seadus. Kommenteeritud väljaanne. Juura 2019.

²⁵ E. Fels, E.-A. Roosik. RHS § 120 kommentaar 21, lk 792. M. Parind, M.A. Simovart (koost). Riigihangete seadus. Kommenteeritud väljaanne. Juura 2019.

Edasise hankepraktika parandamiseks soovitame riigihangete korraldamisega tegelevatel isikutel pidevalt tutvuda Rahandusministeeriumi veebilehel avaldatud juhendmaterjalide ja analüüsidega riigihangete korraldamise kohta, korduma kippuvate küsimuste rubriigiga (<https://fn.ee/riigihanked-riigiabi-osalused-kinnisvara/riigihanked/korduma-kippuvad-kusimused>) ning osaleda riigihangete alastel koolitustel.

Riigihangete korraldamist puudutavate küsimustega on võimalik nõu saamiseks pöörduda Rahandusministeeriumi poole järgmiste kontaktide kaudu: riigihanked@fn.ee, tel 611 3701 (nõustamispäringud); register@riigihanked.riik.ee, tel: 611 3693, 611 3703 (riigihangete registri kasutajatugi).

(allkirjastatud digitaalselt)
Kristel Mesilane
osakonnajuhataja
riigihangete ja riigiabi osakond

Kontrollija:
Anna Poots
jurist
riigihangete ja riigiabi osakond
611 3123; anna.poots@fn.ee